

Stichting
Lokaal

JAAERVERSLAG 2021

LOKAAL

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1. Publiek programma	4
1.1 010-Actueel	4
1.2 DRAAD	9
2. LOKAAL academie	15
2.1 Basiscursus Gemeentepolitiek	16
2.2 Cursus Socratische Dialoog	16
2.3 Maatwerktraining debatteren	16
3. Jongeren	17
3.1 Jong in Rotterdam	17
3.2 YOUNG010	18
3.3 YOUNG010 on Tour	18
3.4 YOUNG010 de Podcast	19
3.5 Groot Jongerendebat Rotterdam	19
4. Ontwikkeling en advies	20
5. Organisatie	22
5.1 Team LOKAAL	22
5.2 Bestuur	23

VOOR U LIGT HET JAARVERSLAG VAN STICHTING LOKAAL 2021

Weet u nog wat voor u centraal stond in 2021? Als wij terugkijken in onze programma-agenda 2021 en de kranten van afgelopen jaar erop naslaan, dan stond hoop en verlangen naar een nieuwe toekomst hoog op het maatschappelijke lijstje. Hoop op een einde aan de coronapandemie en verlangen naar meer nabijheid. Zorgen over de mogelijke lange tijd die de pandemie nog zou kunnen duren.

Nadenken over nieuw elan en nieuwe bestuursmodellen waren belangrijke thema's in 2021. In Rotterdam stond de evaluatie van het nieuwe bestuursmodel al op de agenda. In 2014 waren de deelgemeenten in Rotterdam vervangen door gebiedscommissies. Om het functioneren van de lokale democratie nader te beschouwen, is Rotterdam sinds 2018 aan het experimenteren met andere vormen van lokale democratie. Naast gebiedscommissies kregen bepaalde wijken in de stad een wijkcomité of een wijkraad. In voorbereiding op een definitieve keuze is een aantal stadsgesprekken gevoerd. LOKAAL was daarbij adviseur van de begeleidingscommissie en één van de gesprekspartners van de gemeente.

Na de kinderopvangtoeslagenaffaire en de discussie over oude politiek stond ook tijdens de campagne van de Tweede Kamerverkiezingen nieuw leiderschap en een andere bestuurscultuur hoog op de agenda. LOKAAL organiseerde in antwoord op dat vraagstuk een debatreeks over solidariteit en organiseerde onder meer een speciale online verkiezingsshow.

Nadenken over bestuursmodellen werd halverwege 2021 ook binnen onze eigen organisatie concreet doordat LOKAAL na acht jaar afscheid nam van directeur Liesbeth Levy. Een goed moment om de kussens op te schudden en de balans op te maken. Want waar stond LOKAAL anno 2021? Om de wisseling van de directie soepel te laten verlopen en tijd te nemen voor het beantwoorden van deze vraag, stelde het bestuur van LOKAAL Frederique Kreeftenberg als interim-directeur aan. In het voorjaar van 2022 is Huri Sahin als nieuwe directeur aangetreden.

Door de coronapandemie is LOKAAL zich noodgedwongen meer gaan oriënteren op de digitale samenleving. Een stap die mogelijkheden aanreikt voor vernieuwing van het verstevigen van de democratie. De fysieke afstand die door corona noodzakelijk was, heeft in sommige gevallen ook meer nabijheid gecreëerd. Afstanden die soms fysiek moeilijk overbrugbaar waren, konden digitaal wel worden geslecht.

Vanuit het bewogen jaar 2021, richt LOKAAL zich op een toekomst waarin zoveel mogelijk Rotterdammers op een voor hen laagdrempelige en aantrekkelijke wijze (fysiek én digitaal) actief betrokken blijven en worden bij de (lokale) politiek.

01

Publiek Programma

Het publieke programma van LOKAAL wordt gevormd door de programmalijs 010-Actueel en DRAAD.

1.1 010-Actueel

010-Actueel is hét debatpodium voor iedere Rotterdammer die wil meepraten over actuele Rotterdamse onderwerpen. 010-Actueelde-batten onderscheiden zich van andere debatten door zich te richten op een breed en divers publiek. Het draait hier om de uitwerking van de maatschappelijke actualiteit in het dagelijks leven van Rotterdammers. In 2021 was beoogd om een reeks van vier bijeenkomsten te organiseren. Uiteindelijk zijn er vijf bijeenkomsten georganiseerd.

Boekenweek met Bas Heijne

In samenwerking met het Bibliotheektheater Rotterdam

Waarom groeit er wantrouwen tegen de wetenschap? Waarom trekken mensen zich steeds minder aan van feiten? Waarom is identiteit zo'n heet hangijzer geworden, in de politiek en in ons eigen leven? Waarom kost het zo veel moeite de zwarte bladzijden van onze geschiedenis onder ogen te zien? Waarom verdwijnt religie niet? Waarom is racisme zo hardnekkig? Hoe komt het dat de mens zowel goedmoedig is als uitermate gewelddadig?

Voor NRC Handelsblad ging essayist Bas Heijne op zoek naar het verhaal achter het dagelijkse rumoer en de krantenkoppen. Voor zijn nieuwe boek Leugen &

Waarheid sprak hij met denkers en wetenschappers over grote kwesties die het debat in onze tijd bepalen. Samen vormen deze gesprekken een diepgaarend portret van deze verwarrende tijd, waarbij ook de lezer zelf aan het denken wordt gezet. Liesbeth Levy, directeur van LOKAAL, ging in de eerste (online) editie van 010-Actueel uitgebreid in gesprek met Bas Heijne over deze actuele kwesties, die invloed hebben op onze vrijheden en democratie.

 11 maart 2021

 Presentator: Liesbeth Levy

 45 (besloten omgeving)

 Vanuit Bibliotheektheater Rotterdam via livestream

Gasten

Bas Heijne

Jongeren en vrijheid in tijden van corona

In samenwerking met Bevrijdingsfestival Zuid-Holland, RTV Rijnmond

Overal ter wereld zijn er noodmaatregelen om de levens van burgers te redden en de economische schade in te perken. De organisatoren van de Jongerentop 010 denken mee over de gevolgen hiervan op de vrijheid van jongeren. Mayra Pereira Furtado dos Reis, voorzitter van de Jongerentop 010, is te gast in de Euromast tijdens het Bevrijdingsfestival. In dit gesprek wordt Mayra bijgestaan door Joep en Robin, twee Jonge Denkers.

 5 mei 2021 15:00-16:00

 RTV Rijnmond

 Radio Freedom - Euromast Rotterdam

Gasten

Mayra Pereira Furtado dos reis
(Young010)

Joep
(Jonge Denkers)

Robin
(Jonge Denkers)

H.J.A. Hofandlezing 2021: Abdelkader Benali

In samenwerking met initiatiefgroep 14 mei (comité Herdenking 14 mei),
Zadkine en Bibliotheek Rotterdam

Op 14 mei 2021 hield schrijver en presentator Abdelkader Benali de H.J.A. Hofandlezing. Hij zoomde met deze lezing in op de (on)mogelijkheid van de dialoog en ontmoeting in een kwetsbare samenleving waar het racistische discours vrij spel lijkt te hebben. Hij liet zich hierbij inspireren door het gedachtegoed van de Franse filosoof Emmanuel Levinas en benaderde in zijn lezing zijn eigen relatie met Henk Hofland, in het bijzonder in hoeverre Hofland hem geïnspireerd heeft als schrijver en essayist. Na afloop

van de lezing, leidde Liesbeth Levy een nagesprek met Benali, wethouder Bert Wijbenga en behandelde ze vragen van studenten van Zadkine en Albeda, die via een onlineverbinding werden gesteld. Deze editie werd vanuit het Bibliotheektheater via een livestream uitgezonden.

 14 mei 2021

 Lezing: Abdelkader Benali

 Presentator nagesprek: Liesbeth Levy

 477 (livestream + achteraf weergaven)

 Vanuit Bibliotheektheater Rotterdam via livestream

Gasten

Wethouder Bert Wijbenga

Studenten Zadkine en Albeda

010-Actueel: Grand Hotel Rotterdam met Ilja Leonard Pfeijffer

LOKAAL Rotterdam i.s.m. Bibliotheek Rotterdam

Op 17 november ging Marjolein Nieuwdorp (dagvoorzitter en politiek junkie) in gesprek met Ilja Leonard Pfeijffer, Wilbert Lek (directeur van Rotterdam Partners - bureau voor City Marketing), prof. dr. Monique Kremer (bijzonder hoogleraar Actief Burgerschap Universiteit van Amsterdam) en kunstenaar/architect Arna Mačkić.

De installatie van Mačkić City to Dusk staat op de Architectuurbienale van Venetië en werd geopend door Ilja Leonard Pfeijffer zelf. Volgens de schrijver is City to Dusk “(...) een briljante visualisatie van het destructieve potentieel van massatoerisme en daarmee een erg belangrijk werk.”

Rotterdam is populair onder binnen- en buitenlandse toeristen. De economische impact van toerisme is voor de stad steeds groter en de zakelijke reisindustrie is inmiddels een belangrijke inkomstenbron. Tot voor kort profiteerden hotels, attracties en bedrijven volop van de toenemende populariteit van Rotterdam. Voor de gemeente aanleiding om in 2018 voor het eerst een wethouder met de portefeuille Toerisme aan te stellen. De vraag die aanleiding vormt voor dit gesprek is daarom of Rotterdam in staat om haar authenticiteit te bewaren?

 17 november 2021 (programma stond gepland in 2020 - verplaatst (uitstel i.v.m. corona))

 Speciale gast: Ilja Leonard Pfeijffer

 Presentator: Marjolein Nieuwdorp

 Aantal bezoekers + kijkers: 175

 Vanuit Bibliotheektheater Rotterdam via livestream

Gasten

Wilbert Lek (directeur Rotterdam Partners)

Monique Kremer (bijzonder hoogleraar Actief Burgerschap UVA)

Arna Mačkić (architect en kunstenaar)

010-Actueel: YOUNG010 on Tour

In samenwerking met Bibliotheek Rotterdam en Rotterdam Sterk door Jongeren

Op 8 december presenteert YOUNG010 haar adviezen aan de gemeenteraad in de persoon van wethouder Judith Bokhove. Tussen september en december heeft YOUNG010 vijf avonden getourd in de stad. De leden van de jongerenadviesraad zijn in gesprek gegaan met hun achterban om te horen wat zij nodig hebben om een perspectief te hebben op de toekomst. De gesprekken zijn samengevat in een aantal adviezen. Tijdens YOUNG010 on Tour komen alle vertegenwoordigers van de betrokken organisaties aan het woord.

Gasten

Jongeren en jongerenbegeleider
Rotterdamse Douwers (centrum)

Pit010 (IJsselmonde)

SOL Noord (Agniesebuurt)

WMO Radar (Delfshaven) en Buurtwerk Noord

Caroline Kolenbrander (WIN 010)

Wim van Losser (Rotterdamse Douwers)

Nathalie Solar Lago (gemeente Rotterdam)

Leden YOUNG010

📅 8 december 2021

👤 **Speciale gast: Wethouder Judith Bokhove**
Optreden: Ruwhel Emers
(spoken word artiest)

🎤 **Presentator: Thomas de Paauw**

👁️ **503 (livestream)**

📍 **Vanuit Bibliotheektheater Rotterdam via
livestream**

1.2 DRAAD

Een samenwerking georganiseerd door LOKAAL i.s.m. Arminius

DRAAD is een manier om in de stad te worden bijgepraat over de politieke actualiteit en Rotterdamse politici te ontmoeten. Het is een programma waar raadsleden elkaar informeel ontmoeten en waar bewoners en belanghebbenden zich kunnen verdiepen in thema's die van belang zijn voor de stad en waar op (korte) termijn besluitvorming over plaatsvindt op het stadhuis.

In 2021 was beoogd om zeven edities van DRAAD te organiseren en dat is ondanks COVID-19 ook gebeurd. Het grootste deel van het programma DRAAD is in 2021 als livestream aangeboden. Er kon direct worden meegekeken, maar ook online worden teruggekeken. Drie DRADEN zijn als reeks over solidariteit georganiseerd. Centraal stonden de vragen: Wat zijn we elkaar verschuldigd? Wat gunnen we elkaar? Welke motieven voor (internationale) solidariteit kunnen we onderscheiden?

In het kader van de verkiezingen is in samenwerking met Arminius en Studium Generale van de Erasmus Universiteit een online special bedacht waarin kiesmannen toerden door de stad. Daarnaast is een speciale editie van DRAAD georganiseerd rondom de discussie over de ontwikkeling van Feyenoord City.

#1 Over solidariteit #1 - Wat zijn we elkaar verschuldigd?

In aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen op 17 maart 2021, organiseerden Arminius en LOKAAL een drieluik in de politieke talkshow DRAAD. Deze stond in het teken van Solidariteit. In de eerste editie bespraken we de bijstand. Terwijl de ontluisterende feiten van de toeslagenaffaire nog nagalmen, dient een volgende affaire zich alweer aan: de bijstandsaffaire. Verhalen van het strikt toepassen van wet- en regelgeving schetsen een beeld van een stelsel dat toe is aan een grondige revisie. In de wens misstanden zo snel mogelijk recht te zetten, worden we door politici en opiniemakers overstelpt met zeer praktische en goedbedoelde oplossingen. In deze DRAAD ligt de focus niet alleen op die misstanden en oplossingen, maar ook op de fundamentele vragen: wat zijn we elkaar verschuldigd en waarom?

 16 februari 2021

 Marianne Klerk

 Livestream: 68 | terugkijkers: 159

 Vanuit Arminius via livestream

Gasten

Richard Moti (wethouder Werk & Inkomen)

Trudie Knijn (hoogleraar Interdisciplinaire Sociale wetenschappen+co-auteur Streng en onrechtvaardig)

Anne Mieke Zwaneveld (gemeentelijke ombudsman)

Gijs van Oenen (universitair hoofddocent filosofie EUR)

#2 DRAAD special: Verkiezingsshow met De Kiesmannen

Georganiseerd door LOKAAL i.s.m. Arminius en Studium Generale EUR

In de laatste weken voor de Tweede Kamerverkiezingen toerden de Kiesmannen virtueel door het land met hun interactieve, online Verkiezingsshow. LOKAAL, Arminius en Studium Generale EUR hebben de Kiesmannen uitgenodigd voor DRAAD.

2020 was een onstuimig jaar: de wereld werd overvallen door een ongekennde pandemie, geteisterd door een economische crisis en in de ban van het wereldwijde protestbeweging #BlackLivesMatter. Op 17 maart 2021 mogen we naar de stembus voor de Tweede Kamerverkiezingen om een keuze te maken voor de toekomst van ons land. Maar zien we de bomen door het bos nog wel?!

Wat is er gebeurd de afgelopen vier jaar? Wat vinden de verschillende partijen op het gebied van corona-beleid, economie, zorg, huisvesting en klimaat? En krijgen we dit keer eindelijk een vrouwelijke premier?

Tijdens deze onlineverkiezingsshow show vol satire, inhoudelijke analyse, muziek en interactie loodsen de Kiesmannen jou door het Haagse moeras.

 25 februari 2021

 Presentatie: Jochem Jordaan, Floris Rijsenbeek, Dylan Ahern

 130 kijkers, geen openbare terugkijkmogelijkheid

#3 DRAAD: Over solidariteit #2- Wat gunnen wij elkaar?

Georganiseerd door LOKAAL i.s.m. Arminius

De relatie tussen de verschillende generaties in ons land lijkt te verslechteren. Jongeren betalen een hoge prijs in de coronacrisis. Ze moeten, uit solidariteit met kwetsbare ouderen, heel veel laten en voelen zich niet vertegenwoordigd in de besluitvorming rond de coronamaatregelen. En dat terwijl jongeren zich sowieso al niet altijd de meest bevoorrechte generatie voelen. De arbeidsmarkt, het klimaat, de huizenmarkt en zelfs het debat over de toegang tot IC-bedden in het ziekenhuis drijft de generaties uit elkaar. Ook de 50-plusser voelt zich vaak tekortgedaan als gevolg van verlies aan koopkracht, onvoldoende geschikte woningen en steeds hoger wordende zorgkosten.

In plaats van een wedstrijd te voeren over welke generatie de meeste pech heeft, voerden we in deze de tweede editie van het drieluik over solidariteit een gesprek over wat we elkaar gunnen en wat de generaties kan binden.

Op basis waarvan kunnen sommigen zich bepaalde rechten toe-eigenen of de ander plichten opleggen? Wat zijn goede criteria voor het bepalen van wie wat toekomt? Pech en geluk worden nog steeds van generatie op generatie doorgegeven. Het maakt uit waar en wanneer je geboren bent en wie je ouders zijn. Verdienste – de mate waarin je bijdrage aan de samenleving gewaardeerd wordt – is misschien een eerlijker criterium dan het hebben van de juiste achternaam, postcode of geboortedatum. Maar ook het praten over de verdienste kan onbevredigend zijn. Net zoals onze geboorte hebben we niet in de hand hoe de ander onze verdienste beoordeelt. Maar wat dan wel?

Gasten

Marli Huijer (hoogleraar publieksfilosofie, Erasmus School of Philosophy)

Hafez Ismaili M'hamdi (onderzoeker biomedische ethiek Erasmus MC)

Mayra Pereira Furtado dos Reis (voorzitter Jongerentop010, lid YOUNG010)

Evelien Tonkens (hoogleraar Burgerschap en Humanisering Publieke Sector Universiteit voor Humanistiek)

 14 maart 2021

 Marianne Klerk

 Livestream: 28
Terugkijkers: 141

 Vanuit Arminius via livestream

#4 DRAAD: Over solidariteit #3 - Over Internationale solidariteit tussen plichtsbesef en eigenbelang

Georganiseerd door LOKAAL In samenwerking met Arminius

In deze laatste editie van de DRAAD-drieluik gingen we op zoek naar een antwoord op de volgende vragen: Welke motieven voor (internationale) solidariteit kunnen we onderscheiden? Hoe verhouden die zich tot elkaar? Is eigenbelang een handige manier om draagvlak onder internationale solidariteit te organiseren of ondergraaft het morele motieven? En wat is de rol van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens?

Gasten

 14 april 2021

 Presentatie: Chris van der Meulen

 Livestream: 28 | terugkijkers: 84

 Vanuit Arminius via livestream

Kees Zevenbergen (directeur Cordaid)

Geske Dijkstra (Professor Governance and Global Development EUR)

Coen Teulings (econoom en hoogleraar Universiteit van Utrecht en University of Cambridge)

Dagmar Oudshoorn (directeur Amnesty International)

Inleiding: **Marcel van der Steen** (oud NOS-correspondent Balkan en Midden-Oosten)

#5 DRAAD Special: Feyenoord City: In wiens belang?

Georganiseerd door **LOKAAL i.s.m. Arminius**

Begin juli staat de besluitvorming over de volgende stap in de ontwikkeling van Feyenoord City op de agenda van de gemeenteraad. De politiek in Rotterdam is verdeeld over Feyenoord City, de gebiedsontwikkeling op Rotterdam Zuid. De coalitie stemde voor, de oppositie tegen. Ook de Rekenkamer van Rotterdam plaatst vraagtekens bij de miljoenen die de stad wil bijdragen aan de bouw van een nieuw voetbalstadion. Op 30 april jl. presenteerde Deloitte de uitkomsten van een audit van de zogenoemde Position Paper (gemeentelijke positie ten aanzien van Feyenoord City), als invulling van de voorwaardelijke instemming van de gemeenteraad van mei 2017. In deze Draad gingen betrokkenen en criticasters met elkaar in debat.

Gasten

Bram Logger (onderzoeksjournalist Vers Beton)

Maarten Hoekstra (docent en onderzoeker Thorbecke Academie)

Jan van Ballegooijen (architect Crimson)

Tsjalle van der Burgh (onderzoeker en universitair docent TU Twente)

Martijn van der Steen (adjunct-directeur Nederlandse School voor Openbaar Bestuur, onderzoeker EUR)

Riek Bakker (stedenbouwkundige)

Paul Hofstra (scheidend directeur Rekenkamer Rotterdam)

Afsluiting door schrijver en Feyenoordfan **Jan Oudenaarden**

Ruud van der Velden (Partij voor de Dieren) en **Ellen Verkoelen** (50Plus) namen plaats op de politicibank

 15 juni 2021

 Presentatie: Geert Maarse

 Livestream: 120

 Vanuit Arminius via livestream

#6 + #7 DUBBELE DRAAD: Kennisquiz gemeentepolitiek 2021 & Beste politicus van het Jaar 2021

Georganiseerd door **LOKAAL i.s.m. Arminius en Periklesinstituut**

Wie mag zich een jaar lang ‘Beste politicus van Rotterdam’ noemen? De gemeenteraad, het hoogste orgaan van Rotterdam, bepaalt voor iedereen heel veel van het dagelijks leven. Dat doen de 45 gemeenteraadsleden samen, maar de een zit vaker en steviger aan de knoppen dan de ander. Welke Rotterdamse politicus bepaalde het meest de agenda? Wie was leidend in de publieke opinie? En: wie kreeg het meest voor elkaar?

De aanwezige juryleden blikken tijdens dit programma terug op de afgelopen vier jaar. Wat waren bepalende beslissingen en momenten? Wat mogen we nooit vergeten? Wat ging goed en wat kan beter? Wat geeft de jury, met gemeenteraadsverkiezingen in aantocht, graag ter overweging mee aan (toekomstige) raadsleden, burgemeester en wethouders voor de komende raadsperiode?

Voorafgaand: De Grote Ken Je Stad En Politiek Quiz!

Gasten

Jury:

Jan Roelof Visscher (RTV Rijnmond)

Ewoud Kieviet (NOS)

Eeva Liukku (Vers Beton)

Peter Groenendijk (AD-Rotterdams Dagblad)

 14 december 2021

 Presentatie: Anna Visser en John Bijl

 Zaal: 24 | livestream: 25 | terugkijkers: 51

 Vanuit Arminius via livestream

Genomineerden:

Jeroen Postma (Groen Links)

Dieke van Groningen (VVD)

Tjalling Vonk (Christen Unie-SGP)

02

LOKAAL ACADEMIE

LOKAAL Academie bestaat uit cursussen en trainingen. In 2021 is tweemaal een Basis-cursus Gemeentepolitiek, eenmaal een Cursus Dialoog en eenmaal een Maatwerk-training Debatteren georganiseerd.

De Basiscursus Gemeentepolitiek is een cursus waarin Rotterdammers in vier bijeenkomsten alles te weten komen over de Rotterdamse politiek. De deelnemers krijgen inzicht in wie de beslissingen neemt, hoe besluiten tot stand komen en wat je zelf kunt doen om invloed uit te oefenen op de (lokale) besluitvorming. Voorkennis is niet nodig voor deze cursus. De bijeenkomsten zijn in 2021 verzorgd door Fouad El Haji. Tijdens beide cursussen hebben een raadslid en een wijkraadslid een presentatie gehouden over de Rotterdamse gemeenteraad en de positie en werkwijze van de wijkraad.

De Cursus (Socratische) Dialoog is bedoeld om de deelnemers de socratische gespreksmethode aan te leren zodat ze deze in de eigen (beroeps)praktijk kunnen toepassen. Men leert wat de socratische gesprekshouding inhoudt en hoe men deze ontwikkelt en toepast, zowel als gesprekspartner als in de rol van begeleider van een (groeps)gesprek. Deze cursus is in 2021 uitgevoerd in samenwerking met de Willem de Kooning Academie. De cursus is gegeven door Liesbeth Levy, de toenmalige directeur van LOKAAL samen met een medewerker van LOKAAL.

De Maatwerktraining Debatteren is als Masterclass Debatteren in samenwerking met onze Vlaamse partners DeBuren & Pilar als uitwisselingsprogramma opgezet voor uitvoering in vijf delen in september 2021. Deze masterclass bestond uit drie trainingssessies met ervaren professionals die de deelnemers klaarstoomden voor de debatvloer. In een aansluitend trainingsweekend zou met werkelijke debatsituaties aan de slag worden gegaan. De masterclasses zouden gegeven worden door journalist Warda El-Kaddouri, politicoloog Jonathan Holslag, de Belgische imam Khalid Benhaddou, programmamaker Anna Visser, moderator Bart Cosijn en filosoof Liesbeth Levy.

Uiteindelijk heeft werving van deelnemers voor de meerdaagse training in Rotterdam niet geleid tot voldoende deelnemers aan het programma. In eerste instantie is daarom besloten tot uitstel. Door de coronapandemie heeft uitstel geleid tot afstel. In overleg met de subsidient zijn de resterende gelden voor dit programma aangewend voor het ontwikkelings- en adviesbudget.

2.1 Basiscursus Gemeentepolitiek

Basiscursus Gemeentepolitiek #1

In samenwerking met de Rotterdamse Volksuniversiteit

 2 juni 2021 (elke woensdagavond t/m 23 juni)

 Gastprekers: Reidar Plokker (voorzitter wijkraad Liskwartier)

Ellen Verkoelen (gemeenteraadslid 50 plus)

Trainer: Fouad el Haji

 Aantal deelnemers: 15

Basiscursus Gemeentepolitiek #2

Op locatie LOKAAL

 29 september 2021 (elke woensdagavond t/m 20 oktober)

 Gastprekers: Reidar Plokker (voorzitter wijkraad Liskwartier)

Ellen Verkoelen (gemeenteraadslid 50 plus)

Trainer: Fouad el Haji

 Aantal deelnemers: 9

2.2 Cursus (Socratische) Dialoog

In samenwerking met de Willem de Kooning Academie

Jaarplan 2021: basiscursus (socratische) dialoog

Beoogd aantal: 1 (4 dagdelen van 2,5 uur)

Gerealiseerd aantal: 1

 19 mei 2021

 Trainers: Ivana Pilipovic

Liesbeth Levy

 Aantal deelnemers: 8

2.3 Maatwerktraining Debatteren

In samenwerking met Vlaams cultuurhuis DeBuren & Pilar

Projectleider: **Marijn Bellaard**

Aantal deelnemers: 1 aanmelding (vanwege onvoldoende deelnemers uitgesteld)

Opmerkingen:

Programma masterclass Debatteren is volledig ontwikkeld. Vanwege het uitblijven van het benodigde aantal aanmeldingen is het niet uitgevoerd. Uiteindelijk heeft werving van deelnemers voor de meerdaagse training niet geleid tot voldoende deelnemers. In eerste instantie is besloten tot uitstel. Door de coronapandemie heeft uitstel geleid tot afstel. De subsidie heeft aangegeven dat resterende gelden voor dit programma konden worden aangewend voor het ontwikkelings- en adviesbudget.

Masterclass #1
22 sept. 2021

Vinding en Ordening door
Jonathan Holslag

Masterclass #2
27 sept. 2021

Gesprekstechnieken door
Warda El-Kaddouri

Masterclass #3
29 sept. 2021

Geheugentraining en voordracht
door **Khalid Benhaddou**

Debatklas weekend
2. okt 2021

**Anna Visser, Bart Cosijn en
Liesbeth Levy**

Debatklas weekend
3 okt. 2021

**Anna Visser, Bart Cosijn en
Liesbeth Levy**

03 JONGEREN

Jongeren vormen een belangrijke doelgroep voor LOKAAL. In drie verschillende programma-onderdelen zet LOKAAL jongeren in de spotlight.

In haar publieke programma **Jong in Rotterdam** besteedt LOKAAL aandacht aan het opzetten van kleinschalige activiteiten gericht op jongeren. Op die manier streeft LOKAAL ernaar jongeren en studenten bij de stad en politiek te betrekken. Daarnaast is LOKAAL faciliterend bureau voor YOUNG010, de neutrale jongerenadviesraad van Rotterdam. YOUNG010 is in 2017 opgericht op initiatief van de gemeenteraad met als doel jongeren te betrekken bij de stad en de politiek.

Een andere programmalijn van LOKAAL voor jongeren is het **Groot Jongerendebat Rotterdam (GJR)**. Sinds 2011 organiseert LOKAAL het GJR, een debatevenement in Rotterdam voor leerlingen van het voortgezet onderwijs. In 2020 zou het GJR haar 10-jarig jubileum vieren. Door corona kon de finale van het GJR 2020 echter niet worden uitgevoerd in 2020. Uiteindelijk vond in juni 2021 de finale GJR2020 als online bijeenkomst plaats. In september 2021 is gestart met de uitvoering van GJR 2021.

3.1 Jong in Rotterdam

LOKAAL heeft in 2021 11 bijeenkomsten georganiseerd voor en mét Jongeren. Te beginnen met zes gesprekken met studenten van het Albeda en Zadkine (MBO-onderwijs). Deze gesprekken werden georganiseerd in de aanloop respectievelijk 5 mei (Bevrijdingsdag), 14 mei (herdenking van het bombardement 14 mei 1940) en 1 juli (Keti Koti). Daarnaast zijn er vijf gesprekken georganiseerd i.s.m. met YOUNG010. Deze gesprekken zijn vervat in podcasts die in het voorjaar van 2022 worden gepubliceerd.

Gesprekken over vrijheid

In aanloop naar 5 mei zijn o.l.v. de ‘Jonge denkers’ (Filosofieleerlingen die zich uitspreken), gesprekken gevoerd met studenten van Albeda en Zadkine over wat vrijheid voor hen betekent.

Aantal gesprekken	5
Data	22 april – 2 gesprekken 28 april – 2 gesprekken 3 mei – 1 gesprek
Onder leiding van	De Jonge Denkers
Locatie	Zadkine en Albeda
Samenwerking	Zadkine en Albeda

Gesprek over het nieuwe herdenken

Op 14 mei herdenkt Rotterdam het bombardement uit 1940 op de stad. In aanloop naar deze datum is er een gesprek over herdenken georganiseerd met studenten van Zadkine.

Aantal gesprekken 1

Data 8 april 2021

Gast spreker Abdelkader Benali

Locatie Zadkine

Samenwerking Zadkine, comité herdenking Brandgrens

Gesprek over jongerenparticipatie, mentale gezondheid, onderwijs, werk en inkomen en wonen t.b.v. podcast

Aantal 5

Data (opnames) 27 november + 9, 10, 13, 14 december

Presentatoren Wijnand, Meli, Abigail, Tishana, Morena, Martijn, Nuno (YOUNG010)

Gast sprekers Stans Goudsmit (Gemeentelijke kinderombudsman Rotterdam e.o.), Giovanni Fritschij (KPI), Ahmet Dikbas (Albeda), Monique van den Heuvel, Prof. Dr. Eveline Crone (EUR), Jorian de Korte, Frenshinaiska Bregita, Yoshua Priele, Alina Danii Bijl, Tom van der Veer, Eva van Breughel, Mandy van den Berg

Locatie LOKAAL

Samenwerking LOKAAL, YOUNG010, Thuis op Straat (TOS)

3.2 YOUNG010

YOUNG010 is op 23 februari 2017 door de gemeenteraad van Rotterdam opgericht als jongerenadviesraad van Rotterdam. Deze raad heeft als doel de stad leuker, mooier en beter te maken voor jongeren. De jongerenraad bestaat uit maximaal 30 leden tussen de 13 en 23 jaar. In 2021 bestond de raad gemiddeld uit 23 leden. De raad wordt begeleid door een secretaris die in dienst is van LOKAAL.

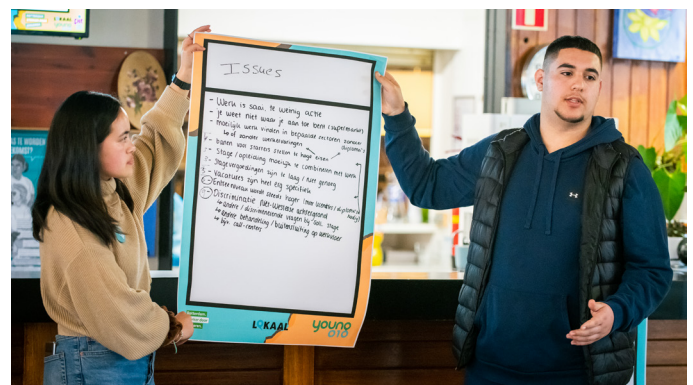
In 2021 heeft YOUNG010 volgens afspraak 10 kerngroep-bijeenkomsten gehouden en 2 schriftelijke adviezen uitgebracht. In navolging van de Jongerentop die in 2020 is gehouden, heeft YOUNG010 twee speciale activiteiten georganiseerd in 2021: YOUNG010 on Tour en Youg010 de Podcast. YOUNG010 on Tour.

3.3 YOUNG010 on Tour

Tijdens de Jongerentop010 die eind 2020 is gehouden, bleek dat een groot deel van de jongeren onvoldoende gehoord en gezien wordt. Om deze jongeren wel te bereiken was het advies van jongeren ze op te zoeken op plekken die voor hen bekend en veilig zijn. YOUNG010 heeft de daad bij het woord ge-

voegd en heeft aanvullende gelden geworven om op pad en in gesprek te kunnen gaan met die jongeren in hun eigen stad. Na voorbereidende gesprekken is een samenwerking aangegaan met vijf partners in verschillende wijken in de stad: Rotterdamse Douwers | Rotterdam Centrum, Buurtwerk Noord, Pit010 | IJsselmonde, WMO Radar | Delfshaven, Sol | Noord. Samen met deze partners zijn vijf bijeenkomsten georganiseerd tussen september en november 2021. Onder leiding van YOUNG010 werd met elkaar gegeten en gesproken aan de hand van de vraag: Wat heb jij nodig voor jouw toekomstperspectief?

Naast YOUNG010, jongeren en jongerenwerkers uit de wijk, sloten op verschillende momenten betrokken ambtenaren en wethouders aan. De uitkomsten van de bijeenkomsten zijn gepresenteerd in een schriftelijk advies dat formeel is overhandigd aan de wethouder tijdens een publieke bijeenkomst.

3.4 YOUNG010 de Podcast

Naast een tour had de Jongerentop010 nog een *spin off*: YOUNG010 de Podcast. Tijdens de Jongerentop010 werd duidelijk dat vijf thema's hoog op de agenda van jongeren stonden: mentale gezondheid, werk & inkomen, jongerenparticipatie, wonen en onderwijs. De wens van YOUNG010 was om inhoudelijk te verdiepen samen met jongeren en tegelijkertijd een manier te vinden om deze verdieping aantrekkelijk en toegankelijk te maken voor jongeren. De uitkomst was het maken van een vijfdelige podcast serie.

Onder leiding van LOKAAL en de secretaris van YOUNG010 is een nieuwe werkgroep in het leven geroepen met leden van YOUNG010 die zich wilden inzetten voor het maken van de podcast. Een professionele podcastmaker is aangetrokken om de jongeren inhoudelijk te begeleiden en de productie van de podcast ter hand te nemen. Voor elk thema werd een duo geselecteerd die verantwoordelijk was voor het uitzetten van de gespreklijn en het werven van deskundigen die wilden meewerken aan de podcast. Eind 2021 zijn de podcasts opgenomen. De podcasts zijn in aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen in het voorjaar van 2022 gepubliceerd.

3.5 Groot Jongerendebat Rotterdam

Het GJR bestaat sinds 2011 en is een debatwedstrijd waarbij leerlingen van het voortgezet onderwijs in Rotterdam met elkaar in debat gaan tijdens een finale in de raadzaal van het stadhuis. Aan deze debatfinale zijn trainingen, Politieke Spel en debatworkshops in de klassen aan vooraf gegaan. Het GJR brengt leerlingen dichterbij politiek, maatschappelijke vraagstukken en debat.

Leden van de Politieke Jongerenorganisaties (PJO's), de Rotterdamse jongerenadviesraad YOUNG010 en jongeren uit het netwerk van LOKAAL hebben zich gedurende het project vrijwillig als peer educator ingezet. Peer education betekent: het leren van gelijken. Het is een succesvolle methode waarbij informatie, kennis en vaardigheden door getrainde jongeren aan andere jongeren wordt overgedragen. Acht jongeren zijn dit jaar door LOKAAL opgeleid als peer educator, die vervolgens naar de scholen zijn gegaan. Op negen scholen in Rotterdam, in negentien klassen, is het Politieke Spel gespeeld. De deelnemende scholen hebben minimaal drie leerlingen afgevaardigd naar de finale in de raadzaal. Helaas

vond de finale niet in december 2021 plaats maar op 23 mei 2022. Vanwege Covid-19 maatregelen is de finale uitgesteld. De afgevaardigde jongeren zijn klaar gestoomd voor de finale met twee masterclasses debattrainingen.

De deelnemende scholen zijn voortgezet onderwijs scholen met vmbo-, mavo-, havo- en vwo-niveau. De deelnemende leerlingen vullen elk jaar na afloop van het Politieke Spel in de klas een enquête in. Naast vragen over politiek en hoe politiek interessanter gemaakt kan worden voor jongeren, is specifiek gevraagd waarin jongeren zouden investeren als zij de baas waren van de stad. Wat ervaren zij als de grootste problemen in de wereld op dit moment? En waar zouden zij in investeren als ze de baas van de wereld waren?

04

ONTWIKKELING & ADVIES

Naast het uitvoeren van (vaste) programma's doet LOKAAL ook onderzoek en geeft zij advies.

Zo denkt zij na over nieuwe vormen van directe en deliberatieve democratie, opkomstbevordering en burgerparticipatie. LOKAAL heeft hiervoor een ontwikkel- en adviesbudget tot haar beschikking, dat ook ingezet kan worden voor het onderzoeken en creëren van toekomstige kansen. Nadenken door ervaren en doen stond centraal in 2021. LOKAAL heeft zich ingezet om de gemeente Rotterdam inhoudelijk en organisatorisch te faciliteren in de voorbereiding van het raadsbesluit over de toekomst van het bestuursmodel Wijk aan Zet naar aanleiding van de evaluatie van onderzoeksbureau DRIFT.

LOKAAL heeft samen met de raadsgriffie de inhoudelijke redactie gedaan van de Conferentie Lokale Democratie die 30 januari plaatsvond in Jeugdtheater Hofplein. LOKAAL deed ter voorbereiding kwalitatief evaluatieonderzoek met 14 betrokken lokale bestuurders en was ook verantwoordelijk voor de moderatie van de conferentie. LOKAAL heeft een actieve rol gespeeld in het daaropvolgende traject waarin onder de titel 'Wijk aan Zet' in een serie stadsgesprekken de bouwstenen van het College met betrekking tot het nieuwe bestuursmodel met bewoners verkend werden. LOKAAL was gesprekspartner van de trekkers van dit traject (Lot Mertens en Marianne van den Anker) en hoofdgast in het stadsgesprek over de vraag welke vormen van burgerparticipatie passen in het nieuwe bestuursmodel. Er is een warm pleidooi gehouden voor de inzet van LOKAAL bij het opleiden en (wijk)raadsleden.

LOKAAL was in aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen hoofdgast in een uitzending van Open Rotterdam in samenwerking met Chicks in the City. Het betrof een interview over vrouwenkiesrecht en de betekenis van Aletta Jacobs voor jonge meiden van nu.

LOKAAL heeft op verzoek van debatcentrum Ruw in Den Bosch een presentatie gehouden over de G1000 Rotterdam en de Jongerentop. De focus lag in deze presentatie op de door LOKAAL gebruikte methodieken. Deze presentatie diende ter advisering van het gemeentebestuur van Den Bosch die wil gaan experimenteren met deliberatieve democratie.

LOKAAL heeft verschillende afdelingen van de gemeente Rotterdam advies gegeven over het inwerk- en opleidingsprogramma Wijk aan Zet! Tevens is LOKAAL tweemaal geconsulteerd m.b.t. het participatietraject bij de invoering van de Omgevingswet en het opstellen van de omgevingsvisie.

Activiteit

Partner

Data

Moderatie conferentie Lokale democratie ter voorbereiding van het raadsbesluit over de inrichting van het bestuursmodel Wijk aan Zet

Raadsgriffie Gemeente Rotterdam

30 jan

Hoofdgast Zoommeeting van Wijk aan Zet over het thema: Lokale democratie en positie

Gemeente Rotterdam

3 mrt

Masterclass Luisteren aan cursisten in het kader van de serie 'gesprekstechnieken en debat'

Vlaams-Ned. huis voor Cultuur deBuren en Pilar

11 mrt

Gast spreker in het YouTube-programma Chicks on Screen, interview over Aletta Jacobs en vrouwenkiesrecht

Chicks and the City

12 mrt

Masterclass Politiek aan docenten van het Albeda college

Albeda College

16 mrt

Presentatie G1000 en Jongerentop010 door directeur LOKAAL

Debatcentrum RUW

1 jun

Adviesgesprek training wijkraadsleden Wijk aan Zet

Gemeente Rotterdam, BCO

4 nov

Advies/consultatie participatie in het kader van de invoering Omgevingswet

Stadsontwikkeling Gemeente Rotterdam

14 sept

Advies/consultatie participatie in het kader van invoering Omgevingsvisie

Stadsontwikkeling Gemeente Rotterdam

6 dec

Adviesgesprek opleidingsprogramma Wijk aan Zet! wijkraden en ambtenaren

KPI Gemeente Rotterdam

14 dec

In opdracht

In 2021 heeft LOKAAL verschillende opdrachten vervuld, voornamelijk in opdracht van diensten of bedrijfsonderdelen van de gemeente Rotterdam. Denk daarbij aan moderatie van bijeenkomsten, trainingen, begeleiden van conferenties en ontwikkelingstrajecten.

Kansen en ontwikkelingen

Ten behoeve van het verder ontwikkelen van het programma van LOKAAL is in het eerste deel van 2021 aandacht besteed aan inhoudelijke verdieping en verbreden van de activiteiten van LOKAAL. In het najaar van 2021 is een bijeenkomst georganiseerd (Weidag) met het team en het bestuur van LOKAAL om de missie, visie en strategie van LOKAAL aan te scherpen. Naast het aanscherpen van de interne werkprocessen, heeft dit geleid tot het vaststellen van een aantal belangrijke inhoudelijke uitgangspunten: programma's zowel lokaal als centraal in de stad aanbieden, het bestaande netwerk verder uitbreiden en het meer digitaal maken van het producten en programma's.

Dit heeft geleid tot het organiseren van een aantal gesprekken over de digitalisering van de diensten

van LOKAAL. Eind van het jaar is daartoe een concrete stap gezet door het ontwikkelen van een digitale brochure voor de Basiscursus Gemeentepolitiek, het organiseren van een online cursus en het uitbreiden van de website met als doel het opzetten van een online community. De verdere doorontwikkeling vindt in 2022 plaats.

Deze ontwikkelingen zijn in meer of mindere mate een gevolg van de pandemie. Door corona is LOKAAL zich meer digitaal gaan oriënteren. In eerste instantie uit noodzaak. Digitalisering was nodig om het programma van LOKAAL te kunnen blijven uitvoeren. Naast de noodzakelijke investering die dit heeft gevraagd, ziet LOKAAL verdere digitalisering van een aantal programmaonderdelen als kans voor de verdere ontwikkeling inhoudelijke en organisatorische ontwikkeling van de organisatie. Het structureel aanbieden van livestreams in lopende programma's en daarmee een aanzet geven voor het opbouwen van een beeldarchief voor het publieke programma, biedt de mogelijkheid tot online terugkijken van programma's. De verwachting is dat met deze stap, naast bieden van een liveprogramma, over een langere termijn een breder publiek kan worden bereikt.

05 ORGANISATIE

Stichting LOKAAL Rotterdam is in 1994 opgericht naar aanleiding van een motie van de Rotterdamse gemeenteraad met als doelstelling de afstand tussen Rotterdammers en de gemeentepolitiek te verkleinen en de relatie tussen de inwoners van Rotterdam en hun stadsbestuur te verbeteren.

Deze doelstelling vraagt permanente aandacht voor de ontwikkelingen in de samenleving. Anno 2021 zijn deze ontwikkelingen groots en divers. Er is behoefte aan nuance, begrip, verbinding en vertrouwen. LOKAAL zet in op het blijvend bieden van een platform voor informatie en een open en scherp gesprek met de stad, waarin de directe, levendige invloed zichtbaar is en de Rotterdamse democratie blijvend richting krijgt. Onafhankelijk, neutraal, toegankelijk en nieuwsgierig.

5.1 Team LOKAAL

In 2021 waren er wisselingen in het team van LOKAAL. Een vaste en een tijdelijke medewerker vertrokken de eerste helft van het jaar. Na acht jaar dienstverband heeft Liesbeth Levy gekozen voor een nieuwe uitdaging. Zij is van juli tot december tijdelijk opgevolgd door een interim-directeur.

In de tweede helft van het jaar zijn twee nieuwe medewerkers aangetrokken voor kantoorfuncties van LOKAAL. Daarnaast zijn voor de uitvoering van de programma's van LOKAAL en YOUNG010 freelancers/zzp-ers aangetrokken.

Ten behoeve van de samenwerking van het nieuwe team is op 9 september 2021 een WEIDAG georganiseerd op Buitenplaats Brienoord. Het grootste deel van de dag stond de samenwerking en de toekomst van LOKAAL centraal. Aan het einde van de middag sloot het bestuur van LOKAAL aan zodat naast nadere kennismaking inzichten over LOKAAL met elkaar konden worden gedeeld.

JANUARI - JULI

Medewerkers:

- 👤 **LIESBETH LEVY** – directeur (periode januari – juli)
- 👤 **IVANA PILIPOVIC** – projectleider/secretaris YOUNG010 (januari - december)
- 👤 **HIDDE VISSER** – projectmedewerker (periode: januari – april)
- 👤 **MAAIKE BAAS** – medewerker Communicatie (periode: februari - juni)
- 👤 **ALIDA VAN GOOL** – manager bedrijfsvoering (periode: april - december)

Freelance inzet op kantoor LOKAAL:

- 👤 **SABINE MAERTENS** – projectleider Jongerentop010 (januari – maart)
- 👤 **YOSHUA VAN DEN BROEK** – projectmedewerker LOKAAL (januari-juni)

- 👤 **PAULINE OUWERKERK** – communicatie & PR Stichting LOKAAL (januari - juni)
- 👤 **FEMKE OTTO** – productiemedewerker YOUNG010 on tour (juni-oktober)

JULI - DECEMBER

- 👤 **IVANA PILIPOVIC** – projectleider/secretaris YOUNG010 (januari - december)
- 👤 **ALIDA VAN GOOL** – manager bedrijfsvoering (periode: april - december)
- 👤 **IVANA BARIC** – medewerker Communicatie (periode: september - december)
- 👤 **ROBIN STROOP** – office medewerker (periode: november - december)

Freelance inzet op kantoor LOKAAL:

- 👤 **FREDERIQUE KREEFTENBERG** – interim directeur LOKAAL (juli-december)
- 👤 **FEMKE OTTO** – productiemedewerker YOUNG010 on tour (juni-oktober)
- 👤 **SONYA DOS REIS** – office medewerker (augustus - oktober)
- 👤 **ANNE VAN SUMMEREN** – projectleider GJR en productie leider 010-Actueel (september-december)
- 👤 **BORRE VAN LEEUWEN** – productiemedewerker YOUNG010 on tour (oktober-december)

Voor de uitvoering van verschillende programmaonderdelen zoals 010-Actueel, DRAAD, trainingen en cursussen werkten er verschillende freelancers/ZZZP'ers in opdracht van LOKAAL. Voor de uitvoering van de basis cursus gemeentepolitiek is samengewerkt met Fouad El Haji.

Nevenfuncties

De directeur van LOKAAL, Liesbeth Levy (januari-augustus) is lid van de initiatiefgroep 14 mei en vaste gastdocent filosofie en levensbeschouwing aan de Fontys Hogeschool in Tilburg.

5.2 Bestuur

Het bestuur van stichting LOKAAL Rotterdam bestond in 2021 tot 1 juli uit vijf leden en van 1 juli tot en met december uit 4 leden. Door het op eigen verzoek beëindigen van het dienstverband van de zittende directeur, heeft het bestuur besloten uit haar eigen gelederen één van de bestuursleden aan te wijzen als interim-directeur van LOKAAL. Door de wisseling van de directie, is het bestuur in 2021 zes keer bij elkaar gekomen voor vergadering. Daarnaast is het bestuur aangesloten bij de WEIDAG die 9 september werd georganiseerd voor het nieuwe team van LOKAAL. Centraal stond nadere kennismaking en verdiepende gesprekken over de positie en toekomst van LOKAAL.

Bestuursleden

Het bestuur van Stichting LOKAAL Rotterdam is onbezoldigd.

- 👤 **ERWIN VAN BRAAM** - voorzitter (periode januari – december)
- 👤 **JAN SCHONK** - penningmeester (periode januari – december)
- 👤 **SHARIDA NOORMOHAMED** - algemeen bestuurslid (periode januari – december)
- 👤 **JAN ANDRIES WOLTHUIS** - algemeen bestuurslid (periode januari – december)
- 👤 **FREDERIQUE KREEFTENBERG** - algemeen bestuurslid (periode januari – juni)

Stichting LOKAAL Rotterdam, april 2022

Stichting LOKAAL ROTTERDAM

Het Industriegebouw
Goudsesingel 96
3011KD Rotterdam

010 443 30 60 | info@lokaal.org
www.lokaal.org

©2021 stichting LOKAAL Rotterdam. Niets uit deze publicatie mag zonder toestemming van LOKAAL op enige wijze worden gekopieerd, vermenigvuldigd, opgeslagen of openbaar gemaakt worden.